

Karolina Kwaśna

Na ziemi diabła. Kształtowanie się czarnego mitu Nowej Anglii

Celem pracy było zbadanie mrocznych, ciemnych i demonicznych aspektów kultury leżących u podstaw postrzegania Nowej Anglii jako diabelskiego dominum.

Niniejsza praca składa się z trzech głównych części.

Część pierwsza pt. *Z dawnych kronik* jest poświęcona sagom winlandzkim, które stanowią przykład topografii literackiej. Ich analiza zostaje uzupełniona opisami map T-O, średniowiecznych *mappae mundi* oraz przedstawieniami monstualnych ludów zamieszkujących peryferia znanego ówczesnie świata. Pozwala to zrekonstruować powstały w europejskiej wyobraźni archetyp obcego i wrogiego miejsca na krańcu świata. Wprowadzone zostały tu pojęcia takie jak *locus amoenus*, *locus horridus* oraz nie-miejsce czy atopia.

Druga część pt. *Czwarta część ziemi* skupia się na procesie „odkrywania” czwartej części ziemi przez Europejczyków. Została w niej omówiona rola mapy i kartografii w tworzeniu wyobrażeń Ameryki i Nowej Anglii. Wprowadzono i zdefiniowano pojęcia z zakresu kartografii krytycznej („cisza”, „białe plamy” i „pustka” na mapie) oraz analizy ikonograficznej w materiale kartograficznym, a także wskazano, jak odczytanie „głębokich warstwy mapy” może wpłynąć na jej odbiór i przedefiniowanie widocznych na niej granic. Jako przykłady posłużyły mapy z XVI wieku oraz wczesnych lat XVII wieku.

Trzecia część pt. *Na ziemi diabła* pokazuje, w jaki sposób powstałe w XVI wieku białe plamy na mapach Nowej Anglii zostały wypełnione przez angielskich kolonistów. Przywołano epizody wyznaczające momenty zwrotne w siedemnastowiecznej Nowej Anglii, które doprowadziły do patologicznej wręcz obsesji polegającej na interpretowaniu wszelkich znaków jako wyrazu gniewu Bożego lub manifestacji sił nieczystych. Poruszane zostały kwestie purytanizmu, teologii Przymierz, kobiet i rdzennej ludności, czarostwa i czarownic, a także rola „nowej nauki” i metody indukcyjnej Francisca Bacona w interpretacji i opisie świata purytanów, w tym tzw. Bożych objawień. Wymagające struktury społeczne, które doprowadziły do eskalacji przemocy na terenie kolonii zostały ujęte i wyjaśnione przy pomocy teorii trójkąta przemocy Johana Galtunga. Analiza przeprowadzona w tym rozdziale pozwoliła zaproponować nowe odczytanie *Mapy Nowej Anglii* Johna Fostera, pierwszej mapy wydrukowanej na terenie Nowe Anglii i dostrzec

przerysowaną, diaboliczną oraz wrogą przestrzeń (nowoangielską rzeczywistość poszerzoną), którą zbudowali purytanie, a która okazała się zaprzeczeniem ziemi obiecanej, do której zmierzali.

Część ostatnia pt. *Makabryczne archiwum pamięci* podsumowuje analizę przedstawiając narrację budowaną wokół Nowej Anglii w kontekście utopii, heterotopii i heterochronotopii Michaela Foucaulta oraz miejsc atopicznych.

Kordunia Krasna

Piotr Dąbko